

СЕКЦІЯ 9. ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ, ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

Овсяніков Д. І., здобувач вищої освіти

Каткова Т. А., старший викладач кафедри психології

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь. Запорізька область, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВІВ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наукова проблема полягає в тому, що сучасне суспільство переживає системну кризу, яка веде до перетворення в нову соціокультурну якість. Процес зміни традиційних структур в області економіки, державного устрою досить складний, але не менш складний і процес зміни сформованих соціальних норм, стереотипів, установок, позицій і світогляду. В силу цього все частіше звучать слова про необхідність зміни звичних стереотипів мислення, які гальмують процес здійснення нових реформ, які не вписуються в рамки інноваційних парадигм. Все це має на увазі саме безпосереднє включення психології у вивчення явищ, що відбуваються як в житті суспільства в цілому, так і в житті окремих людей. Але наскільки просто формулюється теза про необхідну «ломку стереотипів минулого», настільки складно відбувається цей процес в дійсності. Інтенсивно змінюється соціальна реальність, форсує соціально-психологічні процеси, на які раніше йшли роки, десятиліття, і в той же час, конструктивні зміни в суспільній психології відбуваються відносно повільно [5, с 15].

Молодість - це певний віковий етап в житті кожної людини, коли формується особистість, соціальна поведінка, самовизначення і самореалізація індивіда. Сучасні вікові межі молодого покоління від 14-16 до 25-30 років. В нашому дослідженні буде представлена молодь в юнацькому віці на етапі професійного самовизначення. Молодь, у кризових умовах, найбільш схильна до краху ідеалів, загострення нігілізму, апатії, так як система цінностей рухлива, що призводить до втрати морального і духовного здоров'я.

Знайти «золоту середину» між вимогами суспільства і потребами особистості можна, ймовірно, лише в ідеалі. Ми вважаємо, що одним з напрямків, на якому можна було б зблизити особистість і суспільство в цьому плані є мотиваційний аспект процесу вибору професії.

Дослідження в галузі професійної орієнтації у вітчизняній науці отримали досить значне поширення лише в останні 30-40 років. Оформлявся та розвивався цей напрям в працях таких вчених, як Є.О. Клімов, Є.І. Головаха, Б.А. Федорішин та ін. [2; 4; 6].

Слід зазначити, що дослідження цього періоду досить специфічні і присвячені, в основному, обфунтуванню процесу «підгонки» особистісних характеристик вчорашнього школяра під вимоги конкретних професій. Дійсно, «Піраміда професій» прямо і недвозначно вказує на те, що чим менше популярна професія, тим вище на неї попит з боку держави і, навпаки, найбільш привабливим професіями потрібні мінімальна кількість виконавців.

В даному випадку ми не є першовідкривачами і подібні питання, природно, вже розглядалися як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками.

Відносна новизна нашої роботи, перш за все в тому, що ми спробували розглянути в єдності такі питання, як мотиви професійного вибору майбутніх психологів, фактори, що впливають на їх вибір, а також особистісні установки, які і сприяють цьому професійного вибору.

Т. Шибутані зазначав, що серед основних мотивів, що призводять абітурієнтів до вступу на психологічний факультет університету, є, перш за все, спроба розібратися в собі, зрозуміти свій внутрішній світ, навчитися вирішувати свої власні проблеми. Саме з цим до нас в заклади вищої освіти і приходять вчорашні школярі.

Складається досить цікава ситуація: психологія, яка до 1991 року майже не викладалася і, по суті своїй, є результатом демократичних перетворень в нашому суспільстві і реформ закладів вищої освіти України.

Цікаво відзначити подвійність ціннісних установок майбутніх психологів, вік яких, в масі своїй не виходить за межі інтервалу в 18-23 роки. Всі вони народилися і сформувалися як особистість при нових соціальних реаліях, в основі яких знаходяться не відносини партнерства і співробітництва, а конкуренції і боротьби.

Експериментальна частина нашого дослідження проводилася на здобувачах вищої освіти першого та другого курсу спеціальності Психологія Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Дослідження було здійснено восени 2019 року. В ході дослідження було заповнено 36 анкет. За результатами їх обробки і проводився якісний аналіз результатів експерименту.

Так під час проведення методики «Тест незакінчених фраз» на психологічну тематику здобувачі вищої освіти на запитання чому вони обрали професію психолога відповідали що: це цікава професія; вона забезпечує хорошу кар'єру; допомагає надавати кваліфіковану допомогу людям; стане в нагоді в Житті; допомагає добре розбиратися в своїх почуттях; можна допомогти іншим

людям; професія затребувана; правильно побудувати відносини у власній родині; ми зможемо більш якісно контролювати свої дії; отримати масу потрібної інформації; це дозволяє краще зрозуміти себе.

Приходячи до закладу вищої освіти вчорашні старшокласники, в основному налаштовані на те, щоб використовувати отримані знання в чисто утилітарних цілях - вибудувати свої відносини з оточуючими, досягти успіху в кар'єрі зайняти належне місце в суспільстві і т.п. Так, опитані відзначають значну роль професійних психологічних знань в саморозвитку і вдосконалення власної особистості, в повній реалізації та розкритті власних здібностей і задатків.

Вчорашні школярі, приходячи в університет, щоб стати завтрашніми психологами, практично не роблять різниці між психологією і будь-якою іншою спеціальністю. Лише десь на другому або третьому плані проступає розуміння того, що психологія - це наука, яка принципово відрізняється від усіх інших.

Як поодинокі випадки мотивації вибору спеціальності психолога відзначаються альтруїзм, бажання внести свій вклад в розвиток психологічної науки, можливість подумати про душу і зробити для неї те, що необхідно в цьому житті. А адже психолог - це не інженер і не технік, який має справу з бездушними механізмами. Приходячи в цю професію, майбутній фахівець повинен любити не тільки свою роботу, але і тих, для кого вона призначена - простих людей, які і звертаються до психолога за кваліфікованою і доброзичливою допомогою.

Проводити профорієнтаційну роботу серед учнів випускних класів слід не тільки в процесі прямої популяризації психології, а й через «паралельний вплив» на їхніх батьків. Як ми можемо бачити, найбільш авторитетним, що визначив вибір вчорашніми школярами психології, є, перш за все, думка батьків. Отже, цілеспрямована робота на батьківських зборах, індивідуальні консультації фахівців-психологів для батьків можуть значно підвищити ефективність профорієнтаційної роботи, спрямованої на забезпечення вибору абітурієнтами спеціальності практичного психолога.

Головним соціальним фактором, що впливає на становлення особистості, є сім'я, яка залишається найважливішою осередком сучасного суспільства. Для більшості молодих людей сім'я - це опора в житті, це джерело любові і розуміння, а також зразок для створення своєї сім'ї в майбутньому.

Проблема впливу сім'ї на самовизначення особистості була і залишається одним з найважливіших проблем психології. Залежно від складу сім'ї, від відносин у родині до членів сім'ї і взагалі до оточуючих людей, людина дивиться на світ позитивно чи негативно, формує свої погляди, будує свої відносини з оточуючими. Відносини в родині впливають також на те, як людина надалі будуватиме своє майбутнє. Саме в сім'ї індивід отримує пер-

щий життєвий досвід, робить перші спостереження і вчиться поводитися в різних ситуаціях. Можна сміливо сказати, що її роль серед цінностей молоді іберігає свої високі позиції. Адже саме цей інститут закладає в людину з іамого народження моральні та етичні цінності, якими людина керується у воему життя [1; 3].

Реклама вибору психології за допомогою класичних носіїв - в ЗМІ, на зов- ішніх носіях, навіть в Інтернеті найменш ефективна. Ймовірно, її організація ерез ці носії настільки не відповідає запитам і потребам випускників, що на !неї вони майже не звертають увагу.

Дані профорієнтаційної анкети підтверджують наявність певних стереоти- пів, якими керуються старші школярі в виборі подальшого життєвого шляху. Проведений аналіз даних доводить, що соціальні стереотипи молоді вплива- ють на їх Поведінку. У нашому випадку професійні стереотипи сприйняття впливають на професійний вибір сучасної молоді.

(Основний висновок, який може бути зроблений на матеріалах дослідження, іе перш за все те, що сучасна система підготовки психологів практично гнорує їх мотиваційну сферу, не враховує їх індивідуально-особистісні особливості і фактично спрямована на підготовку, скоріше, «гуманітаріїв широкого профілю», ніж ефективних фахівців-практиків.

Література:

1. Бойко В.В. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие // ред. и сост. Д.Я. Райгородский. - Самара, 2001. - 322 с.
2. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределе- ние молодежи. - К.: Наукова думка, 1988. - 143 с.
3. Дружинин В.М. Психология семьи / В.М. Дружинин. - М., 1996.-225 с.
4. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. - Р.-на Д., 1996.-315 с.
5. Кон И.С. Социологическая психология: избранные психологические труды / И.С. Кон. - М. - Воронеж, 1999. - 456 с.
6. Система профинформационной работы со старшеклассниками / Под ред. Б.А. Федоришина. - К., 1988. - 212 с.